

**Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки**

Кафедра педагогічної та вікової психології

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

**Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації**

проф. Гаврилюк С.В.

_____ « ____ » _____ 2015 р.

ПРОФЕСІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

підготовки магістра

спеціальність 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою»

Луцьк – 2015

Програма навчальної дисципліни «Професійна психологія» для студентів спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою»

” ____ ” _____, 2015 ____ р. - ____ с.

Розробники: Коць Михайло Онисимович, доцент кафедри педагогічної та вікової психології, кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: Мудрик Алла Богданівна, доцент кафедри загальної та соціальної психології, кандидат психологічних наук, доцент

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Завідувач кафедри: _____ (Гошовський Я. О)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Голова науково-методичної комісії факультету (інституту) _____ (Іванашко О. Є.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

© Коць М. О., 2015

Вступ

Програма навчальної дисципліни “Професійна психологія” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: психологічні знання про розвиток особистості фахівця, її психічних процесів, емоційно-вольової та ціннісно-сислової сфер; розвиток у студентів сучасного системного психологічного мислення та комплексу спеціальних знань у галузі психології управління та менеджменту, психології організацій; виявлення проблемних конфліктних ситуацій, їх попередження та подолання; психологічні особливості здійснення професійної орієнтації, відбору і добору персоналу; знання психологічних особливостей праці людини в нормальних і екстремальних умовах.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення дисципліни базується на знаннях філософії, соціології, загальної психології, соціальної психології, психології особистості, психології менеджменту, психології конфлікту, професійної орієнтації, психології праці.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Вступ до професійної психології. Наукові напрями у психології.
2. Психологічні засади становлення особистості фахівця.
3. Психологія управління.
4. Конфліктологія.
5. Професійне самовизначення.
6. Психологічне забезпечення професійної діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “Професійна психологія” є: вивчення основних наукових підходів до розуміння сутності психології; формування у студентів сучасного уявлення про основні причини виникнення конфліктів та набуття, вмінь та навичок з їх попередження та подолання; вивчення явища керівництва, лідерства, влади, феномен організації як соціальної інституції; про методи та способи здійснення управлінського впливу; про основні способи виявлення соціально-психологічного клімату організації; про основні форми і методи мотивування; визначення психологічних аспектів профвідбору, прийому на роботу і розстановку кадрів.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Професійна психологія” є:

- 1) аналіз змісту основних підходів, теоретичних концепцій щодо сутності і структури професійної психології;
- 2) виявлення умов становлення, функціонування і розвитку особистості професіонала;
- 3) знання конфліктології;
- 4) психологічний аналіз діяльності фахівців різного профілю (розробка методів і програм аналізу, вивчення конкретних видів діяльності, аналіз помилок, побудова професіограм і психограм діяльності тощо);
- 5) дослідження механізмів регуляції трудової діяльності в нормальних і екстремальних умовах;
- 6) дослідження працездатності людини в різних видах і умовах праці і обґрунтування психологічних рекомендацій щодо її підвищення або підтримання на належному рівні;
- 7) вивчення особливостей функціональних (психічних) станів суб'єкта діяльності;
- 8) вивчення закономірностей взаємозв'язку особливостей особистості і характеристик діяльності;
- 9) обґрунтування системи професійного психологічного відбору спеціалістів;
- 10) вивчення процесів формування і становлення особистості професіонала.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- предмет, об'єкт та основні завдання навчального курсу;
- основні методи професійної психології;
- культурно-історичні основи розвитку психологічних знань;
- психічні процеси, психічні стани, індивідуально-типологічні особливості особистості фахівця;
- сутність і природу конфліктів;
- систему уявлень про психологічну сторону управлінської діяльності, сучасні теорії психології управління, психологічну основу функціонування організацій, як формальних, так і неформальних;
- основні проблеми професійного самовизначення особистості;
- основні проблеми розвитку людини у праці;
- психологічні особливості праці в організації;
- ціннісно-сміслові аспекти трудової діяльності.

вміти :

- використовувати психологічні знання у майбутній професійній діяльності;
- здійснювати психологічну діагностику соціально-психологічного клімату, стану міжособистісних та ділових комунікацій в управлінській системі;
- застосовувати активний позитивний психологічний вплив на різноманітні аспекти життєдіяльності різних систем управління;
- використовувати відповідні знання психологічних основ застосування доробок сучасних конфліктології та психології мотивації в управлінській діяльності;
- забезпечувати успішну трудову адаптацію;
- здійснювати психологічний вплив на підвищення ефективності управління виробничим процесом;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до професійної психології. Психологічні засади становлення особистості фахівця

Тема 1. Вступ до професійної психології

Професійна психологія як прикладна галузь психологічних знань. Основні галузі психології. Методи дослідження в психології. Специфіка експерименту. Природний експеримент. Лабораторний експеримент. Загальне уявлення про особистість професіонала.

Тема 2. Класичні та сучасні психологічні теорії

Психодинамічний напрямок: Зигмунд Фрейд. Психічний детермінізм. Свідоме, передсвідоме, несвідоме. Аналітична теорія: Карл Густав Юнг. Ерік Еріксон, Еріх Фромм і Карен Хорні: егопсихологія та пов'язані з нею напрямки. Невротичні тенденції особистості за К. Хорні. Психосинтез: Роберто Ассаджіолі. Трансперсональна психологія: Станіслав Грофф. Гуманістичний напрямок у психології. А. Маслоу і К. Роджерс. Концепція структури і розвитку особистості О.М. Леонтєва.

Тема 3. Типові особливості особистості. Вплив темпераменту на професійну діяльність

Темперамент – біологічний фундамент особистості. Властивості темпераменту. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності. Темперамент і особистість. Емоційний індивід. Конституційна типологія. Сенсорна типологія. Візуальний тип. Аудіальний тип. Кінестетичний тип. Психогіометрична типологія. Типи людей та «локус контролю»,

інтроверсія-екстраверсія, нейротизм.

Тема 4. Характер і професійна діяльність. Типологія характерів. Невротична особистість

Характер. Акцентуація характеру. Психопатія. Клінічна типологія характерів. Самооцінка і рівень домагань. Низька самоповага. Невротична особистість. Фрустрації. Неврастенія. Істерія. Невроз нав'язливих станів (психастенія). Тривожно-недовірливий характер. Соціальні типи характерів за Е. Фроммом. Мазохіст-садист». «Руйнівник». Конформіст-автомат. Формування характеру. Стиль спілкування. Особистість і характер людини.

Тема 5. Психологія особистості керівника

Феномен керівника в історії розвитку суспільства. Управлінські ролі керівника. Мотиваційна сфера керівника. Психологічні особливості стилів керівництва. Типи менеджерів в американській діловій культурі. Якості та риси керівника, що досягає успіху. Причини неуспішного керівництва. Ортобіоз особистості керівника.

Тема 6. Психологічні аспекти працевлаштування і добору кадрів

Прийом на роботу. Як побудувати бесіду. Визначення придатності до менеджерської діяльності на основі виявленої функціональної асиметрії. Загальні правила поведінки з колегами по роботі. Психологічні особливості добору кадрів. Оцінювання діяльності персоналу. Психологічне забезпечення системи формування кадрів управління.

Тема 7 Психологія ділових переговорів

Загальна характеристика переговорів. Стадії ведення переговорів. Методи і прийоми підготовки і ведення переговорів. Національні особливості учасників переговорного процесу.

Змістовий модуль 2. Психологія конфлікту

Тема 8. Природа конфліктів

Поняття, структурні елементи конфлікт. Пояснення причин конфліктів. Європейська “школа людських стосунків”. Структурні елементи конфлікту. Класифікація конфліктів. Межі конфлікту. Просторові межі конфлікту: визначення меж територій, на яких відбувається конфлікт. Часові межі: тривалість конфлікту в часі, його початок і кінець.

Тема 9. Причини конфліктів, їхні функції та профілактика

Особистісні причини виникнення конфліктів. Позитивні та негативні функції конфліктів у суспільстві. Поведінка людей у конфлікті. Профілактика конфліктів. Управління поведінкою особистості з метою попередження конфліктів.

Тема 10. Міжособистісні, внутрішньогрупові конфлікти та їхні першопричини

Міжособистісні конфлікти. Міжособистісні методи (стилі) поведінки в конфлікті за К. Томасом і Р. Кілменом. Концепція Георга Зімеля про внутрішньогрупові конфлікти. Внутрішньогрупові конфлікти. (Л. Козер, К. Левін, М. Дойч). Міжгрупові конфлікти. Психологія конфлікту. Фрейдівський підхід до внутрішньоособистісного конфлікту.

Тема 11. Розв'язання, управління та попередження конфліктів

Психодіагностика та прогнозування конфліктів. Посередник у системі розв'язання конфлікту. Методи управління конфліктами. Проблеми стимулювання як чинник профілактики конфліктних ситуацій та утвердження демократичних засад управління. Переговори — універсальний метод розв'язання конфліктів. Медіація та її роль у розв'язанні проблемних ситуацій. в колективі гендерних і вікових відмінностей як чинник

запобігання конфліктам.

Змістовий модуль 3. Психологічне забезпечення професійної діяльності

Тема 12. Психологічні проблеми розвитку людини у праці

Основні етапи розвитку суб'єкта праці. Проблема розвитку професійної самосвідомості. Принципове співвідношення самосвідомості взагалі і професійної самосвідомості зокрема. Критерії професіоналізму. Кризи професійного становлення. Проблема професійних деструкцій. Основні тенденції розвитку професійних деструкцій. Психологічні детермінанти професійних деструкцій. Рівні професійних деструкцій. Шляхи професійної реабілітації.

Тема 13. Трудова адаптація

Трудова адаптація, її сутність і види. Основні суттєві ознаки трудової адаптації. Біологічний, соціальний, психологічний рівні адаптації. Психологічні аспекти трудової адаптації. Роль формальних і неформальних груп у процесі трудової адаптації. Роль темпераменту і характеру у процесі трудової адаптації. Критерії та методи оцінювання адаптації робочих кадрів. Психологічні особливості адаптації осіб зрілого та похилого віку.

Тема 14. Психологічні аспекти підвищення професійної працездатності

Психологічні стани, які зумовлюють працездатність. Фактори та закономірності змін працездатності. Детермінанти продуктивності праці. Показники (критерії) продуктивності. Суб'єктивні (внутрішні) фактори. Зовнішні технічні фактори. Соціально-економічні фактори. Фактори, що зумовлені тривалістю виробничої діяльності. Зміна працездатності в залежності від тривалості виробничої діяльності. Психологічні методи корекції та профілактики несприятливих функціональних станів.

Тема 15. Психологічні питання безпеки праці

Вплив виробничого і соціального середовища на безпеку праці. Методи вивчення й аналіз причин нещасних випадків. Аналіз причин виробничого травматизму. Схильність до травматизму, до подолання в небезпечній ситуації. Статистичні методи аналізу причин травматизму. Клінічний метод аналізу причин травматизму. Психологічні засоби підвищення безпечної поведінки працівників у професійній діяльності. Відбір і розстановка працівників.

Тема 16. Психологічні особливості праці в організації

Поняття організації. Поняття «організаційна культура». Психологія виробничого колективу. Проблеми керівництва й лідерства в організації. Основи кадрового менеджменту. Зв'язок організації із громадськістю (Паблік рилейшнз). Основи організаційного консультування.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання

- 1) тестування;
- 2) розв'язування задач;
- 3) опитування;
- 4) самостійна робота.

5. Список джерел

1. Андрушків Б.М. Основи менеджменту: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Б. М. Андрушків, О. Е. Кузьмін. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 1995. – 296 с.

2. Асмолов А. Г. Психология личности : учебник / А. Г. Асмолов. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 367 с (Серия : Педагогическая библиотека).
3. Баклицький І. Психологія праці : навч. посіб. / І. Баклицький. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 511 с.
4. Барабаш Ю. Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії : навч. посіб. / Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позінкевич. – Луцьк : Вежа, 2003. – 200 с.
5. Бачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники. учеб. пособ. [2-е изд., перераб. и доп.] / И. В. Бачков. – М. : Ось-89, 2000. – 224 с.
6. Беззубко Л. В. Управління трудовими конфліктами : навч. посіб. / Л. В. Беззубко. – К. : МАУП, 2004. – 256 с.
7. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс. – М. : Прогресс, 1988. – 327 с.
8. Варій М. Й. Психологія особистості : навч. посіб. / М. Й. Варій. – К. : Центр навч. літератури, 2008. – 325 с. (Серія : Вища освіта в Україні).
9. Вірна Ж. П. Основи професійної орієнтації : навчальний посіб. / Ж. П. Вірна. – Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа», Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 156 с.
10. Демьянов Ю. Г. Диагностика психических нарушений: Практикум / Ю. Г. Демьянов. – СПб. : ИД «МиМ», ТОО «Респекс», 1999. – 224 с.
10. Емельянов С. М. Практикум по кофликтологии [2-е изд.] / С. М. Емельянов – СПб. : Питер, 2001. – 400 с.
11. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург, 1997. 327 с.
12. Карпіловська С. Я. Основи професіографії : навч. посіб. / С. Я. Карпіловська, Р. Й. Мітельман, В. В. Синявський, О. М. Ткаченко, Б. О. Федоришин, О. О. Яцишин. – К., 1997. – 189 с.
13. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних і екстремальних умовах : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 580 с.
14. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 536 с.
15. Копець Л. В. Психологія особистості : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Л. В. Копець– Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 294 с.
16. Коць М. О. Психологія праці та інженерна психологія: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. нав. закл. / М. О. Коць. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2010. – 138 с.
17. Коць М. О. Профорієнтація та профдобір : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. зал. / М. О. Коць. – Луцьк : «Вісник+К», 2012. 136 с.
18. 3. Коць М. О. Професійна психологія : методичні рекомендації до самостійної роботи / Михайло Онисимович Коць. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2015. – 41 с.
19. Практикум по психологии профессиональной деятельности и менеджмента: учеб. пособ., 2-е изд. / Под ред. Г. С. Никифорова, М. А. Дмитриевой, В. М. Снеткова. – СПб. : Изд-во С.-Петербургского университета, 2001. – 240с.
20. Пряжников Н. С. Психология труда и человеческого достоинства : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Н. С. Пряжников, Е. Ю. Пряжникова. – М. : Издательский центр “Академия”, 2001. – 480с.
21. Ліфарєва Н. В. Психологія особистості : навч. посіб. / Н. В. Ліфарєва. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 240 с.
22. Лозниця В. С. Психологія менеджменту : навч. посіб. / В. С. Лозниця. – К. : КНЕУ, 1997. – 248 с.
23. Маклаков А. Г. Общая психология : учеб. пособ. для вузов / А. Г. Маклаков. – СПб. : Питер, 2001. – 592 с. (Серия : Учебник нового века).
24. Мельник Л. П. Психологія управління : курс лекцій / Л. П. Мельник. – К. :

МАУП, 1999. – 176 с.

25. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Плай, 2003. – 568 с.

26. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник / М. І. Пірен. – К. : МАУП, 2003. – 360 с.

27. Психология личности в трудах отечественных психологов: хрестоматия / под ред. В. Н. Куликова – СПб. : Питер, 2001.– 512 с.

28. Эриксон Э. Г. Детство и общество / Пер. [с англ.] и науч. ред. А. А. Алексеев / Эриксон Э. Г. – СПб. : Летний сад, 2000. – 345 с.

29. Хьелл Л.. Теории личности / Л. Хьелл Л, Д. Зиглер. –СПб. : Питер, 2001. – 608 с. (Серия : Педагогическая библиотека).

30. Толочек В. А. Современная психология труда : учеб. пособ. / В. А. Толочек. – СПб. : Питер, 2005. – 479 с.